

Діодор Сицилійський (грец. *Διόδωρος Σικελιώτης*, лат. *Diodorus Siculus*, прибіл. 90 до н. е., Агіріум, Сицилія — 21 до н. е.) — давньогрецьк. історик. Про життя Д. немає ніяких відомостей, крім тих, які можна взяти з його твору «Історична бібліотека». Ім'я Д. — людини, безсумнівно, освіченої, сучасниками не згадується. Мешкаючи тривалий час у Римі, Д. не контактував ні з представниками рим. істеблішменту, ні з ін. греками. Винятком є лише деякі відомості, що «розквіт» Д. відноситься до часу правління Октавіана Августа (63 до н. е. – 14 н. е.) або навіть дещо раніше.

Основна праця: «Історична бібліотека» (60-30-і рр. I ст. до н. е.) — твір у 40 книгах, в яких Д. виклав відомості про східні цивілізації, грец. і рим. історію аж до Гальського походу Цезаря. До нашого часу дійшли лише 15 книг. Фрагменти інших 25 книг, що збереглися у творах різних авторів, вперше були зібрані і видані в 1746 р. П. Везелінгом. Хоча у Римі Д. провів не менше 30 років (прибіл. з 70 до 36 р.), але робота його написана грец. мовою.

Склалося два основні напрямки у вивченні «Історичної бібліотеки». *Перший* напрямком негативно оцінює значення твору Д., як набору уривків із творів попередників; *другий* – позитивно визнає авторське начало «Історичної бібліотеки», без якого Д. не зміг би зібрати, обробити, осмислити таку величезну масу істор. матеріалу.

Д. жив у дуже складний час, був очевидцем останнього періоду громадян. воєн у рим. д-ві, зміни політ. системи д-ви (принципат Октавіана Августа прийшов на зміну республіці). Історик, який набрався сміливості створити фундамент. істор. твір в такий час, вже заслуговує на повагу. Тому твір Д. займає унікальне місце в грец. історіографії. Його «Історична бібліотека» є дотичною до великої кількості істор. праць, написаних грец. авторами в епоху Августа (Д. Галікарнаського, М. Дамаського, Страбона Тімагена й ін.). Практично одночасно із Д., який писав гол. чином про греків, створював історію свого народу римлянин Тіт Лівій.

«Історична бібліотека» Д. поділена на три частини: Перші 6 книг оглядові, описують географію, культуру та історію стародавніх д-в: Єгипту (кн. I); Месопотамії, Індії, Скіфії (кн. II); Півн. Африки (кн. III); Греції та Європи (кн. IV-VI). У наступній частині (кн. VII-XVII) Д. викладає історію світу від Троянської війни до смерті Олександра Великого. Остання частина описує епоху діадохів (кн. XVIII-XX) і до гальської війни Юлія Цезаря, тобто до подій, очевидцем яких був сам Д.

Д. намагався побудувати модель існування історії, а не просто її написати. Фундамент. основою цієї концепції стала ідея Д. про те, що людська історія — це частина існування Космосу. Це дозволило розширити межі людської історії вглиб століть до виникнення людства. З іншого боку, все людство як єдине ціле у своїй історії перестало бути розділеним просторово. Заг. історія — це історія всіх країн і народів від появи перших людей до часів життя Д.

Пріквелом праці Д. є розділ, що містить вчення про виникнення світу, живих істот і цивілізації (I, 6-8). Д. використовував вчення Демокріта про виникнення культури, яке лежить також в основі теорії Епікура, однак було модифіковано їм, з тим щоб посилити значення імперсональності чинників у еволюції. Стрижневою ідеєю твору Д. є думка про героїв-цивілізаторів, які власною діяльністю принесли користь усьому людству. Найдавніше минуле людства, виражене у вигляді міфів, трактується Д. як час життя людей, що створили золотий фонд людської культури. Важливе місце він приділяє моральним і реліг. цінностям, що відповідало сусп. запитам елліністично-римського часу. Цінність твору Д. в тому, що він у найважливіших моментах не лише доповнює Геродота, Фулідіда і Ксенофонта, але часто подає «ін. погляд» на факти, відомі з їхніх творів. Особливо ці розбіжності стають помітними щодо його викладу подій IV ст. до н.е., де основними джерелами найчастіше є праці Ксенофонта. Саме Д. дає практично єдиний зв'язний виклад діяльності Другого Афін. морського союзу (XV, 28, 2-5); Великого

повстання сатрапів 362/ 1 р. до н.е. (XV, 90-92). Неоціненну допомогу «Історична бібліотека» надає при реконструкції подій від битви при Мантиней 362 р. до н.е. (між фіванцями і спартанцями, яка була покликана поширити гегемонію Фів на всю територію Греції) і до скликання Коринфського конгресу 338 р. до н.е. — діяльності Філіпа II Македонського, політ. ситуації в Перській д-ві у період правління Артаксеркса III Оха (XVI Passim).

Взагалі Ойкумена Д. виглядає наступним чином: основний масив земель, які поділяються на три частини, оточує Океан. Але, крім цього, в Океані практично з усіх боків на віддалі від материка розташовуються низка о-вів, на яких існує життя, значно відмінне від звичного грекам і римлянам. У творах Д. спостерігається підвищена захопленість «острівними сюжетами». Саме завдяки його переказам до нас дійшли такі знамениті політ. утопії, як опис о-ва Панхайя Евгемера і Сонячного о-ва Ямбула; саме в його творі п'ята книга цілком присвячена о-вам, багато з яких наділені ідеальними рисами. Тут виявлялася не тільки захопленість самого Д., але і сусп. тло. Д. не включає в свій твір опис багатьох вже відомих в його час народів, наприклад, германців. Нічого не говорить він і про країни Далекого Сходу, з якими греко-рим. світ мав, хоча й неактивні, контакти.

Д. не є простим компілятором. Його «Історична бібліотека» — це самостійний твір, заснований на ретельному відборі джерел. Проте Д. як і раніше залишається в тіні своїх великих попередників: Геродота, Фукидіда і Полібія. Нові підходи до вивчення істор. поглядів Д., які дозволяють змінити сталі уявлення про нього, тільки починають знаходити підтримку серед дослідників.

Лит.: Діодор Сицилійський. Бібліотека. Книга II. Уривки / Діодор Сицилійський // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. — 2000. — Вип. 33. — С. 118-125; Виноградов А. К. Диодор об избрании правителей Мероэ (историко-филологический комментарий) / А. К. Виноградов // Мероэ. — Вып. 3. — М., 1985. — С. 100-111; Трофимова М. К. К пониманию «утопии Ямбула» у Диодора Сицилийского / М. К. Трофимова // История социалистических учений. — М., 1982. — С. 236-251; Строецкий В. М. Введение к «Исторической библиотеке» Диодора Сицилийского и его историко-философское содержание / В. М. Строецкий // Вестник древней истории. — 1986. — № 2. — С. 65-87.

В. Корнієнко